

ČTVRTLETNÍK SEVEROČESKÉHO MUZEA V LIBERCI

II/2018

Informační a programové periodikum. K dostání zdarma v síti informačních center a muzeí Libereckého kraje a Euroregionu Nisa. V nákladu 2000 ks vydává Severočeské muzeum v Liberci, příspěvková organizace, Masarykova ul. 11, 460 01 Liberec, <http://www.muzeumb.cz>, muzeumb@muzeumb.cz, tel.: 485 246 111

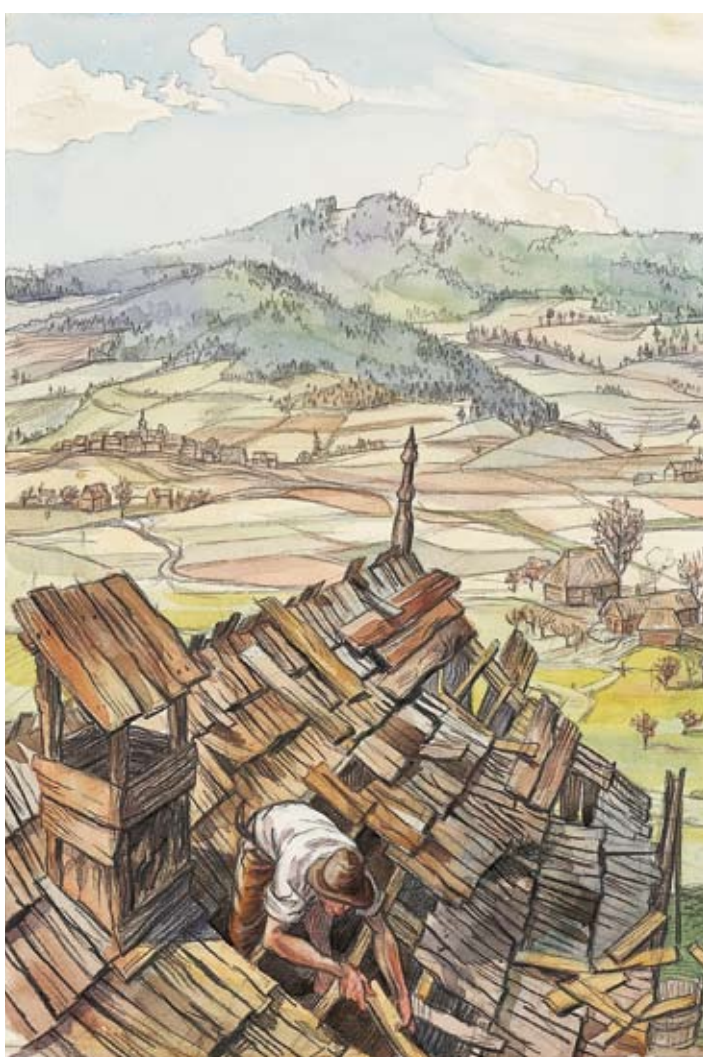
Josef Václav Scheybal (1928–2001): vědec, etnograf, historik umění, ilustrátor, sběratel

Bohunka Krámská, fotografie: archiv SM

„...myslete na něho jako na člověka živého, plného lásky, moudrosti, tvůrčího nadání a hlubokého vztahu k této malé zemi uprostřed Evropy...“

Jana Scheybalová, 9. října 2001

V letošním roce, na samém jeho konci, uplyne devadesát let ode dne, kdy se v Kristiánově u Dětrichova na Frýdlantsku narodil Josef Václav Scheybal. Jeho otec, Josef Scheybal st., který byl po vzniku Československé republiky povolán k vojenské službě na hranicích, byl ve zdejším německém prostředí vedle finanční stráže jediným Čechem a jeho sňatek s Annou Riemer z hostince v Kristiánově jistě vyvolal pozornost. Soužití obou národů vyžadovalo toleranci, jež byla dána do vínku i dítěti narozenému na Silvestra 1928, které si dědeček, švec Wilhelm Riemer, zamiloval. Josef Scheybal st. byl vzdělaný muž, jenž zasvětil život vlastivědě severních Čech a našel záhy přátele v kruhu inteligence na Frýdlantsku, Liberecku a Žitavsku. Sbíral starožitnosti, pořizoval pro nakladatele fotografie, a protože jeho pohlednice měly úspěch, založil v Kristiánově nakladatelství. Na své cesty s fotoaparátém brzy bral i malého Josefa. V září 1938 však došlo k neblahému zvratu. Scheybalovi s desetiletým synem na poslední chvíli prchali do vnitrozemí, do Turnova, kde postupně našli nový domov a Josef vystudoval Státní reálné gymnázium.

STUDIJNÍ LÉTA – ZAHÁJENÍ SYSTEMATICKÉHO ETNOGRAFICKÉHO VÝZKUMU

Turnovsko, štědře obdařené přírodními a historickými památkami i vynikajícími muži vědy a umění, zapůsobil dalekosáhle na vnímavého studenta, který se na toulkách s otcem po venkově Českého ráje a Podještědí pokoušel o první národopisné kresby. Scheybal st. se věnoval dokumentaci a záchraně lidových staveb (zasloužil se například o částečnou rekonstrukci Kopicova statku v Kacanovech). Zatímco otec fotografoval, syn kreslil. Oba společně pomáhali Zdeňku Krejčíkovi, dopisovateli Památkového úřadu v Praze, při soupisu památek turnovského okresu. V letech 1940–1942 tak vznikla kartotéka pamětihodností s plány lidových staveb, s tesařskými a truhlářskými detaily lomenic, podstávek, dveří a oken.

Po maturitě roku 1947 začal Josef V. Scheybal studovat na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze dějiny umění a národopis. Již během studia se zapojil do systematického terénního výzkumu, kterému zasvětil celý život. Jako dobrovolník vykonával dokumentační kreslířskou práci pro Státní fotoměřičský ústav a pro Státní památkový úřad v Praze. Studium završil roku 1952 disertační prací „Lidový dům ve středním Pojezeří a v Podještědí“, kde provedl srov-

Pokračování na straně 2

TITULNÍ STRANA: Ilustrace Josefa V. Scheybala k povídce Karoliny Světlé *Lamač a jeho dítě* z roku 1958 | NAHOŘE: Rekonstrukční kresba k archeologickému průzkumu v Modlibohově | DOLE: Dokumentační snímek z archeologického průzkumu v lokalitě Karlova Huť, zcela vlevo J. V. Scheybal

Pokračování ze strany 1

nání lidové architektury Frýdlantska, Liberecka a Českého ráje.

VĚDECKÁ NÁRODOPISNÁ KRESBA – PROSTŘEDEK DOKUMENTACE MIZEJÍCÍHO SVĚTA

Od dob univerzitních studií začal prostřednictvím dokumentárních vědeckých kreseb mapovat typy lidových staveb na území Čech, Moravy a Slovenska a sledovat jejich historický vývoj. Programy cest byly stále více určovány naléhavostí záchranných výzkumů v místech, jež měla zmizet pod vodní hladinou nebo byla obětována těžbě uhlí (mj. oblast Pošumaví, Strakonicko, Sokolovsko, Duchcovsko, Mariánskolázeňsko, Bílinsko, Ašsko, Chebsko, povodí Ostravice, Opavsko, Novojičínsko). Od roku 1963 se výzkumů účastnil pravidelně každým rokem jako externí spolupracovník Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČS AV v Praze (dnes Etnologický ústav ČS AV, v.v.i.), aby dokumentoval lidovou architekturu, skulpturu, lidový nábytek, zemědělské i řemeslné nářadí, technické objekty. Podílel se na výzkumech nejen v rodné zemi, ale i v zahraničí. V říjnu 1969 podnikl výzkum lidové architektury českých obcí na Daruvarsku ve Slavonii (Horní Daruvar, Končeniце, Trojhlava, Ivanovo Selo a Kaptol) s pracovníkem EÚ ČS AV Josefem Vařekou. Kresebná a měřická dokumentace, stovky plánů, kreseb a rekonstrukcí,

dokončovaných ve volných chvílích v zimních měsících, začaly obohacovat archivy a sbírky ústavů a muzeí v celé Československé republice.

ETNOGRAFIEM V SEVEROČESKÉM MUZEU

Tento neúplný výčet by dostatečně naplnil život jednoho člověka, ovšem rozsah díla J. V. Scheybala mnohokrát přesahuje obvyklá měřítka. V polovině roku 1965 nastoupil jako etnograf do historického oddělení libereckého muzea. Základem oddělení se po druhé světové válce stala archeologická sbírka, s jejímž zpracováním se začalo roku 1953 a jež se rychle rozrůstala po příchodu Jaroslava Kavána, archeologa a pozdějšího ředitele. Roku 1965 Scheybal s Kavánem převezli do muzea Holubcův kupecký krámeček a výčep lihovin z Poniklé nad Jizerou a hned v příštím roce jej instalovali pod názvem „Horácké pohostinství v minulosti“. Výčep se během léta vždy po dobu trvání Libereckých výstavních trhů pronajímal a těšil se přízni veřejnosti.

V roce 1966 Scheybal uspořádal vzácnou sbírku uměleckých a komerčních plakátů, vzešlou z všestranné činnosti kustoda muzea Gustava Pazaurka na přelomu 19. a 20. století, napsal k ní katalog a v létě ji představil na výstavě „Secesní umělecký plakát“. Přesto nešlo o první Scheybalovu instalaci v Severočeském muzeu, neboť

Pamětní tabule na Scheybalově rodném domě v Heřmanicích u Frýdlantu

již roku 1963 připravil výstavu „Lidová architektura v severočeském podhůří“, jež velkoryse mapovala lidové stavitelství, nábytek a umění v Podkrkonoší, Pojizeří, Podještědí i v kraji pod Bezdězem. Národopisná témata však J. V. Scheybal pravidelně ztvárňoval v jiných muzejních institucích. Roku 1968 věnoval veškerý volný čas reinstalaci Národopisného muzea horního Pojizeří v Železném Brodě, kam vytvořil mj. grafický návrh velké plastické mapy typů lidové architektury Horního Pojizeří a vypracoval rovněž scénář pro novou instalaci v Muzeu Karoliny Světlé v Českém Dubu (která však čekala na otevření až do roku 1974).

Výstavy Scheybalových národopisných kreseb byly návštěvníky vždy vděčně přijímány. V libereckém muzeu se však v době jeho muzejního působení konaly pouze dvě, a to u příležitosti jubilejních kresb (Národopisné kresby“, prosinec 1978 – leden 1979) a šedesátých narozenin („Národopisné studie ze severovýchodních Čech 1948–1988“, prosinec 1988 – únor 1989). Třetí výstava „Zakresleno. J. V. Scheybal“ ve spolupráci s Etnologickým ústavem ke Scheybalovým nedožitým osmdesátinám se uskutečnila až počátkem roku 2009.

TVORBA A ZPRACOVÁNÍ MUZEJNÍCH SBÍREK

V historickém oddělení byly k 1. září 1968 sbírky archeologie, feudalismu, kapitalismu, nejnovějších dějin, etnografie, grafiky, map a plakátů, které se rozrostly postupně ještě o numizmatiku, obrazy, prapory, medaile, pohlednice a fotografie. Josef V. Scheybal se podílel na zpracování řady fondů a sám je zčásti přímo evidoval nebo je pod jeho vedením evidovali pracovníci oddělení. Byl nejen vzdělaným historikem umění a etnografem, ale všestrannou osobností s nesmírnou šíří rozhledu a encyklopedickými znalostmi všech příbuzných oborů. Vedle zpracování materiálů deponovaných v muzeu na něj čekal výběr z konfiskátů a tzv. svozů, tříděných Národní kulturní komisí na zámku Sychrov, a sbírky bývalých městských muzeí v Chrastavě, Hrádku nad Nisou, České Kamenici a Novém

Městě pod Smrkem, které byly do Severočeského muzea přejímány od konce šedesátých let. Evidence lidového nábytku, plastiky, podmaleb na skle, rukopisných modliteb, řemeslného nářadí, kuchyňského náčiní, svítidel či dýmek, která vyšla ze Scheybalovy ruky, je opatřena jeho kresbami celých předmětů i drobnějších detailních motivů. I ony splňují požadavky kladené na vědeckou národopisnou kresbu, u níž zdvižení podstatných detailů má větší výpovědní hodnotu než fotografie.

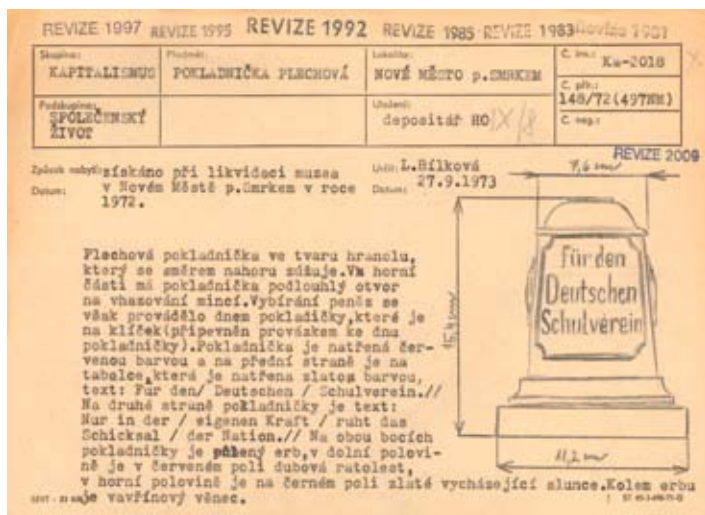
Činnost odborných pracovníků každým rokem přinášela stovky, někdy i tisíce fotografií a diapositivů, které bylo třeba utřídit, označit, diapositivy uložit do krabic, kontaktní fotografie nalepit na karty. Ty, popsané výrazným Scheybalovým rukopisem, jsou doplněny cennými časovými i věcnými údaji. Nejrozsáhlejší je kartotéka památkových objektů, městské i venkovské architektury, plastiky či technických zařízení.

Působením J. V. Scheybala narůstal ve sbírkách Severočeského muzea bohatý ikonografický materiál – k obrazům, grafickým listům, mapám či starým fotografiím přibývaly nové negativy a diapositivy. K významným akvizicím se zařadila sbírka negativů severočeské lidové architektury z let 1933–45, pořízená Franzem Weissem ze Cvikova, a sbírka pohlednic, na jejímž počátku stál odkaz libereckého obchodníka Gustava Seegera, jenž začal pohlednice sbírat na přelomu 19. a 20. století. V 70. letech muzeum zakoupilo na 18 000 místopisných pohlednic zachycujících města, vesnice, památkové objekty, hrady, zámky, turistická střediska i přírodní zajímavosti severních Čech od konce 19. století.

Zpracovat fondy tak, aby poskytly maximum informací z hlediska kulturní historie, urbanismu, etnografie, geografie a přírodovědy, bylo cílem výzkumného úkolu ministerstva kultury, který Scheybal zpracovával v letech 1973–80. Vytvořená kartotéka lokalit ilustrovala stavební vývoj sídel, vzhled objektů v časové posloupnosti přestaveb, proměny životního prostředí, dějiny obchodu a průmyslu, starý způsob hospodaření, oděv při práci, jarmarky,

Plechová pokladnička školního spolku ze sbírek SM a její kresba na inventární kartě

ale i poutě a lidové zvyky. Obrazový materiál přímo vybízel k výstavám – mimořádnou odezvu našla Scheybalova instalace k 400. výročí udělení libereckého městského znaku.

OKRESNÍM KONZERVÁTOREM STÁTNÍ PAMÁTKOVÉ PÉČE

Původní vzhled budov a skulptur i s jejich okolním prostředím měl však zásadní důležitost pro památkáře, s nimiž byl Scheybal ve stálém kontaktu. V roce 1962 pomáhal při dokumentaci památek na Jablonecku a na soupisech movitých i nemovitých památek libereckého okresu se podílel také v 70. letech, neboť byl do roku 1986 okresním konzervátorem státní památkové péče v Liberci. Do jeho každodenní práce se promítalo řešení údržby monumentální slohové architektury, obnovy střech a věží zámků, kostelů, far, radnic, přestavby a úpravy fasád, oken, dveří městských a venkovských domů, restaurování památek slohového i lidového umění, jednání se zadavateli i architektky, malíři, sochaři a řemeslníky. Význam zachování kul-

turního dědictví, památkové péče a dokumentace památkového bohatství na příkladu práce Severočeského muzea pak učinil roku 1979 i předmětem výstavy v muzeu – „Památky Liberecka a jejich ochrana“ – kde vystavil i některé vlastní kresby.

KNIHY, Z NICHŽ DÝCHÁ LÁSKA K RODNÉ ZEMI

Dokumentaci památek Scheybal zasvětil celý život. Po mnoha odkladech a úpravách spatřila v roce 1985 světlo světa práce „Umění lidových tesařů, kameníků a sochařů v severních Čechách“, jediný svazek ze zamýšlené rozsáhlé trilogie „Lidové umění severních Čech“. Kresby, jež Scheybal připravoval od 70. let 20. století do etnografického slovníku, provázejí hesla encyklopedie lidové architektury J. Vařeky a V. Frolce i velkého vydavatelského počínu Etnologického ústavu, „Národopisné encyklopedie Čech, Moravy a Slezska“. S Ludkem Štěpánem a Josefem Vařekou byl Scheybal spoluautorem knihy o li-

Pokračování na straně 4

Pokračování ze strany 3

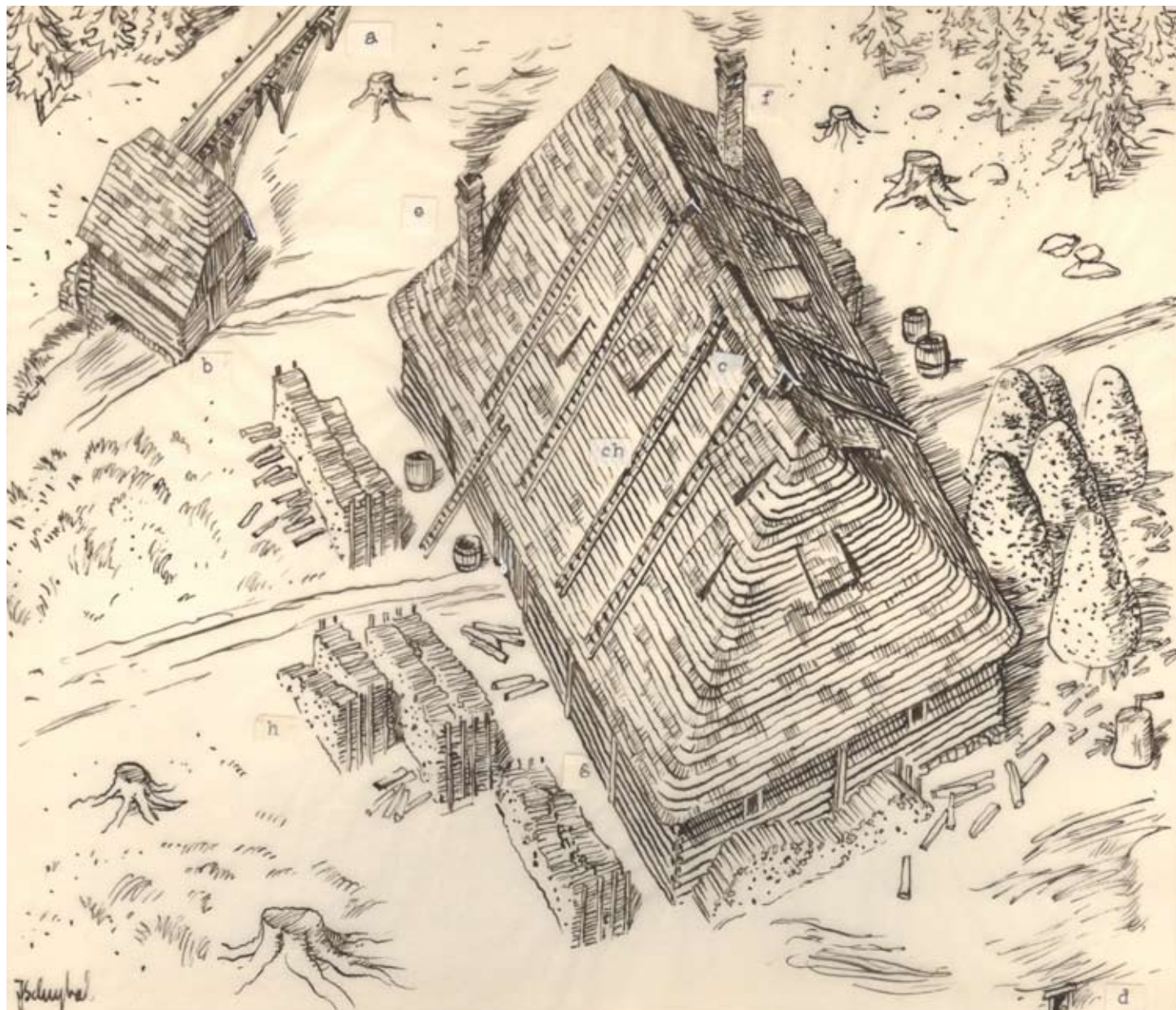
dové architektuře východních Čech „Klíč od domova“. Scheybal byl zároveň znalcem lidového oděvu (práce „Lidový kroj v Podještědí“), grafiky, akcidenčních tisků a konečně lidového zpravodajského zpěvu, který zpracoval v díle „Senzace pěti století v kramářské písni“.

Půl století neumdlévající práce přineslo na dvacet knižních titulů, bezpečně odborných článků, expozic, výstav i přednášek. V devadesátých letech vyšla za spolupráce Jany Scheybalové další řada publikací: „Národopisné kresby Josefa V. Scheybala“, „Kraj kolem Jizery“, „Krajem skla a bižuterie“ a „Švabinského svatý Jan Křtítel“.

Dne 28. září 2001 Josef Václav Scheybal zemřel. Jeho nejbližší spolupracovnice, manželka, etnografka a spoluautorka řady děl Jana Scheybalová věnovala odkazu svého manžela a soužití Čechů a Němců na národnostním rozhraní ještě knihu „Lidová kultura severních Čech“. Ani ona si nedopřála oddechu. Od jejího předčasného odchodu uplynulo 13. ledna 2018 deset let. ■

NAHOŘE: Dokumentace Schöffelovy manufakury v Rychnově u Jablonce nad Nisou, kterou J. V. Scheybal pořídil před jejím zbořením | DOLE: Rekonstrukce sklárny Karlova Huť provedená J. V. Scheybalem na základě archeologického výzkumu ze 70. let 20. století

Rok Josefa V. Scheybala

Jan Strnad (Městská galerie MY v Jablonci nad Nisou)

Jablonec nad Nisou není městem, které by se mohlo ve svých kulturních dějinách odkazovat k mnoha významným osobnostem. Mezi těmi nemoha vyniká kreslíř a ilustrátor, historik umění a etnograf Josef V. Scheybal. V letošním roce připomíná Městská galerie MY při příležitosti Scheybalových nedožité devadesátin jeho výtvarné dílo i činnost historika umění.

Ke spojení Josefa V. Scheybala s Jabloncem nad Nisou došlo až ve chvíli, kdy si zvolil za svůj nový domov bývalou faru při kostele sv. Anny. Stalo se tak v polovině šedesátých let minulého století. V té době se mu vyplnilo přání vlastnit, po vzoru mnohých malířů, historický objekt s nezaměnitelnou atmosférou jako klidné útočiště a inspirativní místo, kde by bylo možné v ústraní tvořit. Původně snil o velké hájovně ukryté v hlubokých lesích, ale nakonec našel místo pro ateliér, pracovnu, knihovnu i soukromé muzeum v historickém centru Jablonce.

Milovanou faru u kostela sv. Anny navždy opustil v roce 2001. Po smrti jeho manželky Jany roku 2008 se dům podařilo uchránit před nedůstojným využitím; uchovat ho v podobě, jak si to přál J. V. Scheybal, však nebylo možné. Nic zatím nebrání tomu, hlásit se k odkazu posledních majitelů a inspirovat se hodnotami, které považovali za důležité. Městská galerie MY se snaží jít touto cestou a zaměřuje svoji pozornost na Scheybalovu práci historika umění i výtvarného umělce – kreslíře a ilustrátora.

Navšední spojení schopností předurčovalo Josefa V. Scheybala k dráze ilustrátora děl klasické české literatury. Byl nadán výtvarnou pamětí a schopností zobrazovat věrně skutečnost, nechyběla mu ani umělecká představivost či fantazie. Zároveň měl předpoklady pro vědeckou činnost, vynikal pílí, soustavností a systematickostí.

Už v dětství začal s prvními ilustrátorskými pokusy po vzoru umělců, s nimiž se seznamoval díky obsáhlé rodinné knihovně. Sotva bychom našli někoho druhého, koho Scheybal obdivoval tak, jako malíře Adolfa Kašpara. Stát se po jeho vzoru ilustrátorem, to bylo jeho velkým přáním již od chlapeckých let.

Ačkoliv měl talent a na dráhu ilustrátora se pečlivě připravoval, byl si vědom toho, že kreslířského a malířského mistrovství svého vzoru jen stěží dosáhne. V čem se mu mohl vyrovnat nebo jej dokonce převýšit, to byla znalost historických a národopisných reálií, bez kterých se při ilu-

strování děl literárních klasiků dá jen těžko obejít. Díky studiu historie umění a etnografie byl Josef V. Scheybal v tomto směru důkladně připravený.

Z důvodů, které mohl jen nesnadno ovlivnit, zůstalo ilustrování beletristických knih v jeho životě jen krátkou epizodou. Jako autor se dotkl ilustrátorské profese zejména výtvarným doprovodem romanet Jakuba Arbese, knižně vydaných v roce 1960, a spisů Karoliny Světlé, z jejichž vydání však bohužel sešlo.

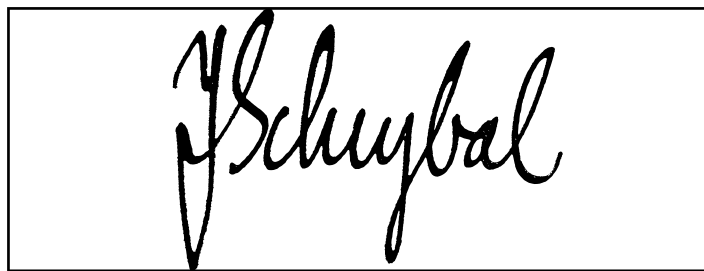
Nakonec se po většinu života Josef V. Scheybal věnoval volné a dokumentární kresbě či vědecké ilustraci, současně i humanitním vědeckým oborům, dějinám umění a etnografii.

O obdivovaném Adolfu Kašparovi dokončil v roce 1957 obsáhlou, dodnes obsahově nepřekonanou monografii, a později k ní připojil další drobnější práce.

Jako historik umění psal Josef Václav Scheybal především o umělcích, které osobně znal nebo ke kterým měl hlubší vztah a jako výtvarník u nich hledal poučení. Ne náhodou jsou to většinou umělci, kterým se přes celožitovní poctivý přístup k umělecké práci dostalo menší pozornosti, než které byli hodni.

V roce 1964 vyšla Scheybalova monografie Miloše Votrubce, umělce, který si zasloužil lepší osud, než jaký ho potkal. Autor knihy si vážil Votrubcova krajinářství a litoval toho, že mu složitá povaha bránila v lepším zúročení nesporného talentu. Turnovský malíř ukázal Scheybalovi, budoucímu plenérovému kreslíři, že za

ROK JOSEFA V. SCHEYBALA

1928 – 2018

krajinářskými motivy není třeba jezdit do dalekých krajů, ale že je lze hledat tam, kde žijeme.

Vzorem a inspirací při výtvarném zobrazení historických památek byl Scheybalovi grafik a malíř Karel Vik z Turnova. Jako otcův přítel mu byl blízký už od dětství. J. V. Scheybal vytvořil společně s Vikem obrazovou publikaci věnovanou severním Čechám a publikoval texty skládající hold Vikovu dřevoryteckému mistrovství.

Jak dokumentovat venkovské chalupy a lidovou architekturu, to se začal mladý Scheybal učit od Jana Prousky, velkého idealisty a nadšence, který věnoval vlastní umělecké ambice a kariéru obecně prospěšné práci. Jana Prousky si Scheybal velmi vážil a litoval toho, že obětoval svůj talent a nestal se všeobecně uznávaným malířem, k čemuž měl všechny předpoklady.

Jiným turnovským výtvarníkem, kterého Scheybal znal už jako chlapec, byl Karel Kinský. Od toho se učil smyslu pro detail a lásce k přírodě. Pro Kinského byly důležité drobné děje odehrávající se v trávě a pod listím, v květu polní růže, na odvrácené straně stromu. A tak se i ve Scheybalově skicářích objevují nenápadné květiny,

šípkové růže při cestách, šišky v jehličí nebo jablka v trávě.

Jako výtvarník se J. V. Scheybal nepouštěl za hranice realistického zobrazení a neuchyloval se k složitějším myšlenkovým poselstvím. Blízcí mu byli výtvarní umělci, kteří svoji tvorbu opírali o realistické zachycení skutečnosti. Proto obdivoval dokonalé kreslířské mistrovství grafika Maxe Švabinského, o kterém napsal studii věnovanou okolnostem vzniku grafického listu Jan Křitel, jehož děj se odehrává ve skalách na Turnovsku. Josef V. Scheybal totiž se zájmem pátral po genezi výtvarných děl a snažil se je lokalizovat a podrobně popsat.

Ukázkám Scheybalovy výtvarné práce a zároveň i ukázkám děl umělců, kteří ho inspirovali a kterým se věnoval jako historik umění, je věnována výstava nazvaná „Svět Josefa V. Scheybala“, jež probíhá v Městské galerii MY od června do září letošního roku.

Kromě toho uspořádala Městská galerie MY v rámci Roku Josefa V. Scheybala výstavu nazvanou „Kresby z Jizerských hor a Frýdlantska“ ve výstavních prostorách Mezinárodního centra duchovní obnovy v Hejnicích, kterou bylo možné navštívit v letních měsících. ■

Naučná stezka Jany a Josefa V. Scheybalových

Jan Strnad (Městská galerie MY v Jablonci nad Nisou), fotografie: Lubor Lacina

Zastavení naučné stezky u kapličky Krista Trpitele ve Frýdštejně

Myšlenka vytvořit naučnou stezku, která by se stala připomínkou života a díla manželů Jany a Josefa V. Scheybalových, se zrodila v roce 2009. V té době nebyl tento způsob prezentace kulturních a historických informací ve spojení s krajinou a přírodním prostředím ještě tak rozšířený jako dnes, kdy začíná nebývalý vzestup. Ne vždy se však jedná o smysluplné spojení formy a obsahu. V případě manželů Scheybalových ale nebylo třeba naučnou stezku vymýšlet, protože byla vytyčena a prošlapána už za života těch, jejichž odkazu je věnována.

VÝLETY

Důležitým zdrojem poznání byly pro manžele Scheybalovy pravidelné výlety, při kterých dokumentovali historické památky a zaznamenávali proměnu krajiny. Během poznávacích vycházek pilně pracovali, ale také odpočívali – houbařili a sbírali maliny a další lesní plody i bylinky.

Josef Scheybal nosil v batohu nebo jen v kapse nevelké skicáky, do kterých zaznamenával především drobné památky v krajině a lidovou architekturu, ale pořizoval i krajinné kresby a zachycoval zajímavé lidské typy, které se mu nabízely hlavně při čekání na nádražích a za jízdy vlakem.

Nebylo snadné rozhodnout, kudy stezka povede, protože manželé Scheybalovi na svých pravidelných poznávacích výletech důkladně prochodili jak oblast Pojizeří

a Českého ráje, tak i Jablonecko, Jizerské hory, Krkonoše, Frýdlantsko či Podještědí.

Nejčastěji se ale vydávali po několika trasách v okolí svého jabloneckého bydliště, které byly v dosahu městské hromadné dopravy, takže na krátký výlet nebo vycházku bylo možné vyrazit při dlouhých dnech i odpoledne po práci. Oblíbeným cílem takových výletů se stal Janov nad Nisou a Bedřichov nebo Lučany nad Nisou a Maxov na severu, jižním směrem to byla Dobrá Voda, Rychnov, Pulečný a Kopanina.

NAUČNÁ STEZKA

Pro naučnou stezku byla nakonec zvolena trasa propojující dva regiony, které byly manželům Scheybalovým nejbližší – Jablonecko a Jizerské hory s Turnovskem a Českým rájem.

První část stezky, otevřená v roce 2011, vede na jih od Jablonce – z místní části Dobrá Voda do Rychnova u Jablonce n. N., Pelíkovice, na Kopaninu a do Pulečného. Je to kraj dosud nezasažený masovou turistikou. Na trase této části stezky, která měří 12,5 kilometru, se nachází celkem sedmnáct zastavení. Ta

jsou na místech s významnou pamětihodností, spojených s poutavým historickým příběhem nebo přírodní zajímavostí. Součástí naučné stezky je šestnáct stojanů s textovými a obrazovými panely, jež obsahují informace o historii i současnosti jednotlivých míst.

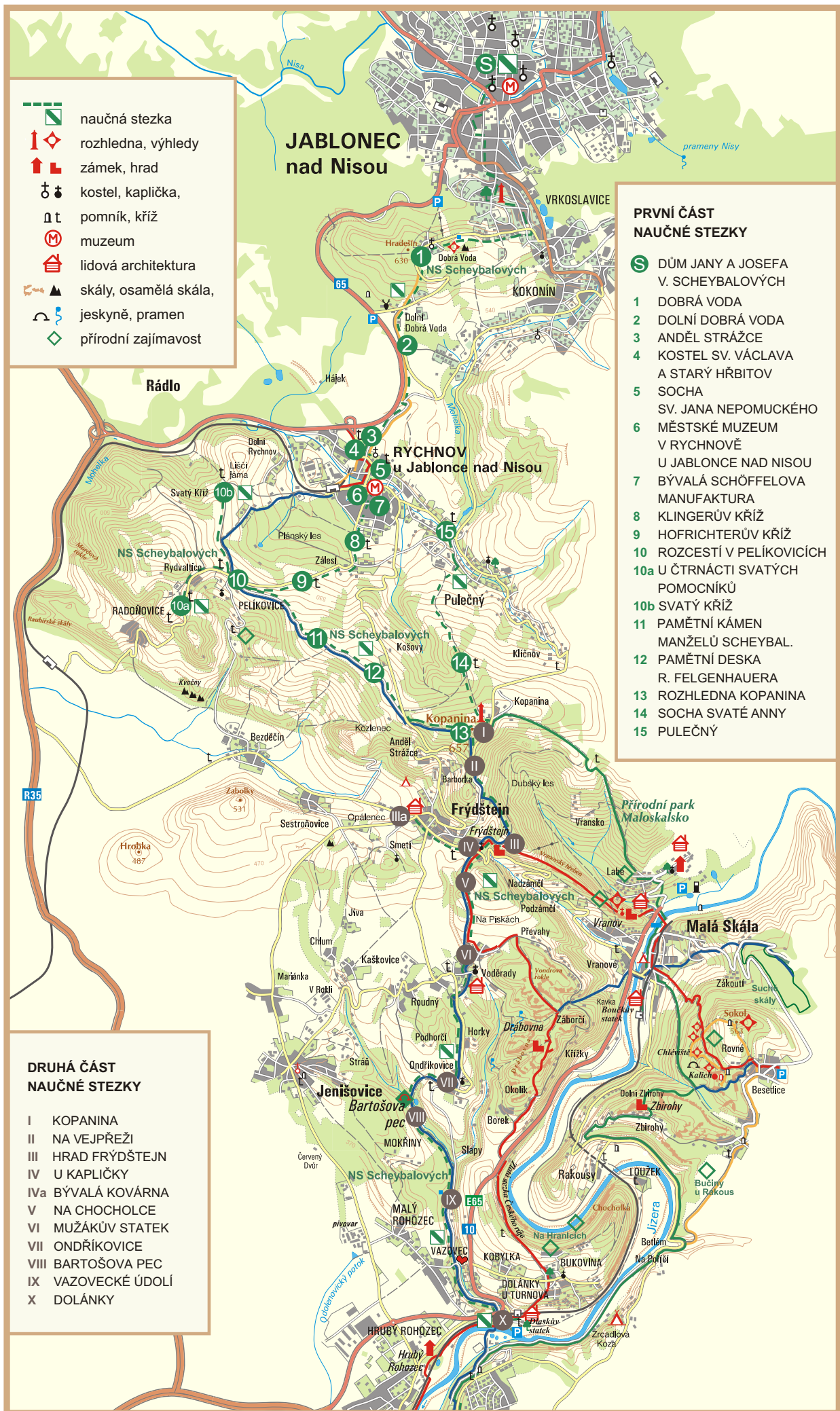
Druhá část stezky navazuje na první. Začíná na Kopanině a pokračuje přes Frýdštejn, Voděradý a Ondříkovice do Vazoveckého údolí a končí v Dolánkách u Turnova. Na rozdíl od první části probíhá toto pokračování stezky místy hojně navštěvovanými turisty. Trasa měří 8 kilometrů a vede severní oblastí Českého ráje. Nachází se na ní osm zastavení s textovými a obrazovými panely. Z Doláněk je možné se vlakem a autobusem vrátit do výchozího bodu cesty, do Jablonce nad Nisou. Po turnovském městském okruhu se též můžeme vypravit do Muzea Českého ráje v Turnově, kde je uložena pozůstalost manželů Scheybalových.

Obsah naučné stezky vychází z jejich odkazu a je založen na hodnotách, které vyznávali ve svém životě i práci. Autor naučné stezky, Jan Strnad, použil při sestavování textových a obrazových panelů úryvky z vybraných vlastivědných textů Jany Scheybalové a doplnil je kresbami J. V. Scheybala. Na přípravě stezky se podíleli Lea Machurová, Milan Bajer a další jednotlivci i organizace, jmenovitě Muzeum Českého ráje v Turnově a obec Frýdštejn. Investorem a provozovatelem stezky

Pokračování na straně 8

DOLE: Pamětní deska Richardu Felgenhauerovi na svazích vrchu Kopanina poblíž osady Košovy | PROTĚJŠÍ STRANA: Mapa naučné stezky Jany a Josefa V. Scheybalových, vydalo Jablonecké kulturní a informační centrum v roce 2013

- naučná stezka
- rozhledna, výhledy
- zámek, hrad
- kostel, kaplička,
- pomník, kříž
- muzeum
- lidová architektura
- skály, osamělá skála,
- jeskyně, pramen
- přírodní zajímavost

- PRVNÍ ČÁST
NAUČNÉ STEZKY**
- S** DŮM JANY A JOSEFA V. SCHEYBALOVÝCH
 - 1** DOBRÁ VODA
 - 2** DOLNÍ DOBRÁ VODA
 - 3** ANDĚL STRÁŽCE
 - 4** KOSTEL SV. VÁCLAVA A STARÝ HRBITOV
 - 5** SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO
 - 6** MĚSTSKÉ MUZEUM V RYCHNOVĚ U JABLONCE NAD NISOU
 - 7** BÝVALÁ SCHÖFFELOVA MANUFAKTURA
 - 8** KLINGERŮV KŘÍŽ
 - 9** HOFRICHTERŮV KŘÍŽ
 - 10** ROZCESTÍ V PELÍKOVICÍCH
 - 10a** U ČTRNÁCTI SVATÝCH POMOCNÍKŮ
 - 10b** SVATÝ KŘÍŽ
 - 11** PAMĚTNÍ KÁMEN MANŽELŮ SCHEYBAL.
 - 12** PAMĚTNÍ DESKA R. FELGENHAUERA
 - 13** ROZHLEDNA KOPANINA
 - 14** SOCHA SVATÉ ANNY
 - 15** PULEČNÝ

- DRUHÁ ČÁST
NAUČNÉ STEZKY**
- I** KOPANINA
 - II** NA VEJPRĚŽI
 - III** HRAD FRÝDŠTEJN
 - IV** U KAPLIČKY
 - IVa** BÝVALÁ KOVÁRNA NA CHOCHOLCE
 - V** MUŽÁKŮV STATEK
 - VII** ONDŘÍKOVICE
 - VIII** BARTOŠOVA PEC
 - IX** VAZOVECKÉ ÚDOLÍ
 - X** DOLÁNKY

Pokračování ze strany 6

je Jablonecké kulturní a informační centrum.

PO SEDMI LETECH

Vznik naučné stezky měl obrátit pozornost veřejnosti k některým v minulosti zničeným či zanedbaným památkám a inspirovat k jejich obnově nebo přispět k vytvoření nových pamětihodností a krajinných zajímavostí. Za více než sedm roků, které uplynuly od otevření první části stezky, se v krajině, kudy stezka vede, odehrály menší či větší změny. Některé potěšitelné, jiné bohužel méně.

Manžele Scheybalovy mrzelo každé necitlivě přestavěné venkovské stavení, každý zbytečně pokácený strom, který byl svědectvím dlouhé historie. Potěšilo by je, že se obnovují a udržují křížky a boží muka, že opět slouží hostinec Na Vejprěži a chata na Kopanině se po letech chátrání opravuje a sezónně slouží veřejnosti. Proměnami prochází hrad Frýdštejn, v objektu staré frýdštejské kovárny čp. 47 otevřeli bratři Cidlinští stylovou restauraci. V Ondříkovicích byla opravena historická vodárna. Ve skanzenu v Dolánkách je stále rušno. Naproti tomu v Rychnově u Jablonce n. N. se pozastavil rozvoj místního muzea, které je součástí naučné stezky. V její blízkosti

Tabule naučné stezky „Na Chocholce“ nedaleko hradu Frýdštejn

byl postaven obřívýrobní areál, necitlivě a nelogicky umístěný v sousedství historického jádra obce, kde stojí kostel sv. Václava, bývalá fara, zbytky starého hřbitova a boží muka Anděl Strážce.

Jana a Josef V. Scheybalovi si nepotrpěli na vzletná slova, společenské pocty a ocenění. Naučná stezka, která čerpá z jejich odkazu, měla být neokázalou připomínkou jejich pozoruhodně rozsáhlé a nesmírně zá-

služné činnosti, z jejichž výsledků se dodnes těšíme. ■

DOLE: Zastavení naučné stezky „Anděl strážce“ v Rychnově u Jablonce nad Nisou

„Jablonec v libereckých sbírkách“ – výstava ze sbírek Severočeského muzea v Městské galerii MY

Jan Strnad (Městská galerie MY v Jablonci nad Nisou), fotografie: Jiří Jiroutek

Ve čtvrtek 22. března 2018 byla v Městské galerii MY v Jablonci nad Nisou zahájena výstava „Jablonec v libereckých sbírkách“ s podtitulem „Předměty a dokumenty týkající se jablonecké historie ze sbírek Severočeského muzea v Liberci“. Uspořádání výstavy iniciovala galerie s cílem ukázat zájemcům zajímavé sbírkové předměty, které jsou obvykle součástí stálých expozic místních muzeí.

Jablonec nad Nisou o svoje městské, vlastivědně zaměřené muzeum přišel po druhé světové válce. Předměty, které jsou tradičně v takových muzeích shromažďovány, se tak v případě jablonecké historie nacházejí na více místech a prezentovány jsou obvykle jen příležitostně na různých tematických výstavách.

Velký soubor předmětů se vztahem k jabloneckým dějinám vlastní Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, specializované státní uměleckoprůmyslové muzeum, které má vyhraněný sbírkotvorný i výstavní program. V minulosti byly každoročně pořádány v Galerii Belveder výstavy k různým kapito-

lám vývoje města, jejichž součástí byly mnohé předměty ze sbírek tohoto muzea.

Také Severočeské muzeum v Liberci, významná kulturní insti-

tuce s dlouhou a bohatou historií, uchovává v rozsáhlých muzejních sbírkách předměty, které mají souvislost s dějinami sousedního města. Z popudu Městské gale-

rie MY se zrodil záměr prezentovat výběr těchto předmětů na výstavě v Jablonci nad Nisou. V současné době Městská galerie MY zařazuje

Pokračování na straně 10

klady svého mistrovství získali na odborné škole v Jablonci.

Významným pracovníkem Severočeského muzea byl v nedávné minulosti Josef V. Scheybal, který nastoupil do muzea v roce 1965, kdy se přestěhoval do Jablonce nad Nisou. V Liberci pracoval do roku 1988 a vykonal zde mnoho záslužné práce, z níž se doposud čerpá. Na výstavě proto byla připomenuta Scheybalova dokumentační činnost kresebná a fotografická, týkající se archeologických i terénních národopisných výzkumů, popisu sbírkových předmětů nebo záznamů proměn v městské zástavbě.

Výstavu, která se konala v rámci cyklu výstav k 90. výročí narození Josefa V. Scheybala, připravilo Severočeské muzeum a Městská galerie MY s podporou statutárního města Jablonce nad Nisou. ■

Pokračování ze strany 9

výstavy muzejní povahy do svého programu. Pro zájemce o jabloneckou historii je to jedna z mála příležitostí vidět na vlastní oči doklady o životě města v minulosti.

Nejzajímavější kolekci prezentovanou na výstavě „Jablonec v libereckých sbírkách“ byly prapory, krouhve a stuhy jabloneckých spolků, kterých Severočeské muzeum vlastní soubor čítající na tři desítky před-

mětů. Vystaveno bylo několik nejzachovalějších exemplářů.

Zajímavé byly ukázky dobových plakátů z první poloviny dvacátého století, mezi kterými vynikají návrhy profesora jablonecké umělecko-průmyslové školy, malíře Dominika Brosicka.

Sbírky Severočeského muzea v Liberci tvoří mnohé předměty, které byly darovány jabloneckými sběrateli. Mezi nejceněnější patří se-

cesní šperky vytvořené Gustavem Pflaumerem, učitelem jablonecké umělecko-průmyslové školy, podle návrhů věhlasného architekta Josefa Hoffmanna. Muzeu je odkázal jablonecký sběratel a filantrop, doktor Anton Randa.

Obor drobné plastiky byl na výstavě zastoupen mimo jiné i díly významných evropských medailérů Ludwiga Hujera a Arnolda Hartiga, kteří pocházejí z Jablonce a zá-

*PROTĚJŠÍ STRANA NAHOŘE:
J. V. Scheybal na svém pracovišti v Severočeském muzeu v Liberci v roce 1973*

*PROTĚJŠÍ STRANA DOLE:
Josef V. Scheybal při dokumentační práci během archeologického výzkumu v Jizerských horách v letech 1973–1975*

*ZADNÍ STRANA:
Ilustrace Josefa V. Scheybala k romanetu Jakuba Arbese Zázračná madona*

SETKÁVÁNÍ S J. V. SCHEYBALEM

S panem Scheybaalem jsem se bohužel osobně nikdy nesešel. Ostych mi bránil v tom, abych na jablonecké faře u kostela sv. Anny zaklepal na dveře a poprosil třeba o podpis do některé z jeho krásných knih. Jejich půvabné ilustrace a čtivé texty mi musely postačit, ale nouzi jsem kvůli tomu – stejně jako tisíce ostatních čtenářů – rozhodně netrpěl, ba naopak.

Když jsem pak na jaře roku 2011 do toho domu začal poměrně často docházet, už bylo bohužel na podpis pozdě. Legendární dům byl již z velké části vyklizen, drahocenné sbírky odvezeny pryč a zbyla nahá barokní budova, u které jsem jako památkář dozoroval její stavební proměnu na veřejné kulturní centrum.

Kontejner před farou se postupně plnil bezcenným odpadem, který Scheybalovi neměli srdce vyhodit. Po skončení jedné úvodní pracovní schůzky jsem mezi haldou opotřebovaných bot a zavařovacích sklenic zahlédl docela malinký psací stolek – čistokrevného „američana“ s roletkou. Pádem utrpěl mnohačetné zlomeniny a odřeniny, pravouhlej porce se proměnily v amorfní polygon, ale kupodivu statečně držel pohromadě, neb to byla poctivá truhlářská práce z dob první republiky.

Trosku jsem vytáhl, poprosil, jestli si ji mohu odnést, a americký fešák, o jehož kráse (a mém zdravém rozumu) většina přítomných pochybovala, se mnou mohl ihned odjet do Liberce. Na Národním památkovém ústavu po mé amatérské opravě (jako truhlář bych se neuživil ani den) léta sloužil jako odkladiště letáků na chodbě, odkud ho letos na jaře vyhodili (po kolikáté v jeho životě?) a stoleček jsem z nostalgie odvezl do muzejního skladu.

Týden na to při finále instalace jablonecké výstavy kolega Lubor Lacina sháněl „cosi“ na vystavení Scheybalova autentického psacího stroje a kopie evidenčních karet, aby evokoval jeho muzejní pracovnu. To „cosi“ snadno dostalo konkrétní podobu.

Pavel Bříza v konzervátorských dílnách našeho muzea na dřevěném pamětníkově rychle zapravil šrámy minulosti a ten mohl po sedmileté kuriózní pouti znovu in situ posloužit na jablonecké faře, která se mezitím naplno proměnila v Dům Jany a Josefa V. Scheybalových.

Kdo neměl to štěstí osobně potkat Josefa Scheybalu, může potkávat jeho dílo a osobnost na mnoha místech. Kromě zmiňovaných knih v knihovnách nebo artefaktů a výstav v muzeích a galeriích to je všude, kde zachytil podobu památek a krajiny kolem nás. Letmým porovnáním Scheybalových kreseb s naší současností však rychle zjistíme, co všechno kvůli lidské hlouposti a nezájmu zbytečně zmizelo. Pak možná pochopíme, že Scheybalova umělecká i odborná tvorba byla nikoli romantickou introvertní zálibou, ale statečným a inspirujícím bojem s bezmocí a zapomněním, kde mu byly hlavními zbraněmi tužka, papír nebo fotoaparát.

Jiří Křížek

J. Arbes: Zvěřinec madona I. kap.